

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye Peking, 10 évvel később: a férfiak és nők egyenlőségének terén Európában és a fejlődő országokban elért eredmények értékelése

(2005/C 221/11)

2004. december 16-án az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság úgy határozott, hogy, Működési Szabályzata 29. cikke (2) bekezdésének rendelkezései értelmében, saját kezdeményezésű véleményt dolgoz ki a témával kapcsolatban: „Peking, 10 évvel később: a férfiak és nők egyenlőségének terén Európában és a fejlődő országokban elért eredmények értékelése”

Az EGSZB ezzel kapcsolatos munkájának előkészítéséért felelős „Külkapcsolatok” szekció 2005. január 12-én fogadta el véleményét. (Előadó: Susanna FLORIO).

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2005. február 9-én és 10-én megtartott 414. plenáris ülésén (február 9-i ülés) 135 szavazattal, 1 ellenében és 6 tartózkodás mellett az alábbi véleményt fogadta el:

1. Bevezetés

1.1 A Nők Helyzete ENSZ Bizottság 2005. február 28. és március 11. között rendezendő, 49. ülésének témája az ENSZ 4. Nőkről szóló Világkonferenciáján (Peking, 1995) jóváhagyott Pekingi Cselekvési Program és Nyilatkozat, valamint az ENSZ Közgyűlés 23. rendkívüli ülészakán jóváhagyott záródokumentumok (*Nők 2000, Nemek egyenlősége, fejlődés és béke a XXI. Században*, New York, 2000) megvalósításának értékelése lesz. Ez utóbbi ülészak szolgáltatót először alkalmat a nemek közötti egyenlőség felé vezető út során tapasztalt előrelépések és akadályok értékelésére.

1.2 A Közgyűlés ekkor jóváhagyta az „Új intézkedések és kezdeményezések a Pekingi Nyilatkozat és Cselekvési Program megvalósítása érdekében” című állásfoglalást, és elfogadott egy politikai nyilatkozatot, melyben a tagállamok új, a Cselekvési Program elfogadása után tíz évvel tartandó találkozó megrendezése mellett kötelezték el magukat, hogy ott értékeljék az elért eredményeket, és új tevékenységeket irányozzanak elő.

1.3 A Nők Helyzete ENSZ Bizottság többéves munkaprogramjának megfelelően a 49. ülészak munkálatai a Cselekvési Programban meghatározott 12 területre, valamint a továbbra is fennálló kihívások és a nők munkahelyi előrelépésének és *empowerment*-jének új stratégiáira koncentrálnak majd. A párbeszédet elősegítendő, az ülések nyitottak lesznek a tagállamok, a civil társadalom és a nemzetközi szervezetek lehető legszélesebb köre számára.

1.4 Az ENSZ elkötelezettsége meghatározó szerepet játszott abban, hogy sikerült a nők és férfiak jogegyenlősége kérdésének nemzetközi dimenziót adni: 1975-ben volt a nőkről szóló első világkonferencia, melynek során meghirdették a Nők Évtizedét (**Mexikóváros**). A második, **1980-ban, Koppenhágában**

rendezett konferencián (melyet a Nők Évtizede „félidejében” tartottak) kezdték el a kormányok – szám szerint 57 – aláírni a *Nemzetközi egyezményt a nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetések (diszkrimináció) minden formájának kiküszöböléséről* (CEDAW, 1979), mely a nemek közötti egyenlőséghez vezető rögzös út egyik mérföldkövének tekinthető. Az **1985-ben, Nairobiban** tartott harmadik konferencia jóváhagyta az „Előremutató stratégiák a nők helyzetének előmozdítása érdekében” című cselekvési tervet, melyben a kormányok és a nemzetközi szervezetek kinyilvánítják az egyenlőség célkitűzését.

1.5 2000-ben újabb előrelépést jelentett a nők sajátosságainak és szerepének elismerése felé az ENSZ Biztonsági Tanácsának **1325. állásfoglalása** a nőkről, a békéről és a biztonságról. Ez az állásfoglalás elismeri, hogy a háború eltérő hatást gyakorol a nőkre, és kiáll annak szükségessége mellett, hogy erősödjön a nők szerepe a konfliktusok megelőzését és megoldását érintő döntéshozatali folyamatokban. Általánoságban elmondható, hogy a nők helyzetének előmozdítását immár több mint egy évtizede tekintetbe veszik az ENSZ keretében rendezett valamennyi nagy konferencia és nemzetközi ülés ⁽¹⁾ záródokumentumában.

1.6 Ugyancsak fontos esemény volt az ENSZ 2000 szeptemberében tartott Millenniumi csúcstalálkozója, melynek során a tagállamok nyolc világos és mérhető célkitűzést fogalmaztak meg (*Millenniumi célkitűzések a fejlődés érdekében*) a szegénységgel, az éhezéssel, a betegséggel és a környezet állapotának romlásával szemben folytatandó harc 2015-ig terjedő szakasza vonatkozásában. A Millenniumi Nyilatkozat egyben abból az igényből is táplálkozott, hogy kerüljön kidolgozásra a prioritások egységes listája az elmúlt tíz évben összehívott különböző nemzetközi konferenciák és csúcstalálkozók prioritásai alapján.

(¹) Konferencia a környezetről és a fejlődésről (Rio de Janeiro, 1992), Világkonferencia az emberi jogokról, (Bécs, 1993); Az ENSZ Rendkívüli Közgyűlése a HIV/AIDS témakörében (New York, 2001); Nemzetközi konferencia a népesedésről és a fejlődésről (Kairó, 1994); Csúcstalálkozó a társadalmi fejlődésért (Koppenhága, 1995); Világkonferencia a rasszizmus, a faji megkülönböztetés, az idegengyűlölet és a hozzá kapcsolódó intolerancia ellen (Durban, 2001); Nemzetközi konferencia a fejlődés finanszírozásáról (Monterrey, 2002), Második Közgyűlés az öregedésről (Madrid, 2002); Csúcstalálkozó a fenntartható fejlődésről (Johannesburg, 2002); Csúcstalálkozó az információs társadalomról (Genf, 2003 – Tunisz, 2005).

E célkitűzések közül a harmadik a nemek egyenlőségének előmozdítására és a nők *empowerment*-jére vonatkozik, és szorosan kapcsolódik az oktatáshoz és a képzéshez, míg az ötödik tárgya a szexuális egészség. Mindazonáltal a nemi egyenlőség nézőpontja mind a nyolc célkitűzést áthatja.

2. Általános megjegyzések

2.1 Noha az ENSZ rendszere fontos jogalkotási keretet teremtett a nemek egyenlőségének megvalósítására, néha a koherencia hiányát tapasztalni a papíron megfogalmazott szándékok és az elveknek a különböző tagállamok, illetve az általuk folytatott kereskedelmi és fejlesztési politika szintjén történő megvalósítása között. A gyakorlatban a nők állampolgári, gazdasági, szociális és politikai jogainak kinyilvánítását gyakran megkérdőjelezik az olyan neoliberais indíttatású makrogazdasági politikák és kereskedelmi megállapodások, melyek legkevésbé sem veszik figyelembe a nemek közötti egyenlőség dimenzióját.

2.2 Másrészt az is kétségtelen, hogy a nemzetközi helyzet bonyolultsága nem teremt kedvező feltételeket a nők helyzetének javítására, hanem éppen ellenkezőleg: attól kell tartani, hogy a nőknek tartósan szembe kell nézniük az elmúlt évek vívmányainak erodálódásával.

2.3 A jelenlegi konfliktusok folyamatosan rontják és nehezítik a nők helyzetét.

2.4 A családon belüli erőszak ma is világszerte a valóság része, és kortól, társadalmi osztálytól illetve vallástól függetlenül érinti a nőket.

2.5 Ezért fontos megerősíteni a nemek egyenlőségét és a nők jogainak védelmét mint elsődleges célkitűzést és olyan eszközt, mely alkalmas a kiegyenlített fejlődés, a gazdagság jobb elosztása, a fenntartható gazdasági fejlődés és a lakosság legsebezhetőbb rétegeinek védelmét szolgáló rendszerek megerősítésének biztosítására.

3. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság szerepe

3.1 Fontosnak tűnik, hogy az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság dolgozzon ki egy dokumentumot azzal a céllal, hogy hozzájáruljon az Európai Unió által a nemek közötti egyenlőség terén elért eredmények folyamatban lévő értékeléséhez.

3.2 E tekintetben érdemes emlékeztetni arra, hogy az EGSZB mindig nagy figyelemmel követte a nők társadalmi helyzetének javítását célzó tevékenységeket, részben számos kiadott véleménye révén, részben pedig azért, hogy maga is többször kezdeményezőként lépett fel. Ami konkrétan a Negyedik nőkről szóló konferenciát (Peking, 1995), illetve annak folyamányait illeti (Peking +5), az EGSZB két véleményt dolgozott ki (EXT/131 és REX/033), amelyekben egyebek között kiemelte annak

jelentőségét, hogy küldöttsége részt vesz az ENSZ munkálataiban.

3.3 Egyébként az EGSZB fontos szerepet játszott az európai intézményekkel, elsősorban a Tanáccsal, a Parlamenttel és az Európai Bizottsággal való együttműködés keretében, biztosítva az utóbbi években az Európai Unió által a nemek közötti egyenlőség témájában indított számos kezdeményezés továbbvitelét, a Pekingben meghatározott kihívásokkal való szembenézés és az ugyanott felmért nehézségek leküzdése érdekében.

3.4 Ebben az összefüggésben úgy véljük, hogy a Negyedik konferencia óta elért eredmények és felmerült nehézségek vizsgálata révén az EGSZB jelentősen hozzájárulhatna ahhoz, hogy a kifejezetten a nőkhez kötődő kérdések az európai politika és társadalom egyre szélesebb területeinek szerves részévé váljanak.

3.5 Egyébként, tekintve, hogy az Európai Uniónak kezdeményező szerepet kell játszania a nemzetközi politikai porondon, és vállalnia kell az ezzel járó felelősséget is, arra törekszünk, hogy e véleményben meghatározzuk, hogyan járulhat hozzá az EU – kereskedelmi, együttműködési és fejlesztési politikája révén – a nők életkörülményeinek javításához és helyzetük erősítéséhez szerte a világon.

4. Az Európai Unió

4.1 Az Európai Unión belül az Amszterdami Szerződés utólag kodifikálta a nemek közötti egyenlőségnek az EK-Szerződésben már jelenlévő elvét. Ez a szerződés „kettős megközelítést” alkalmaz, mely egyrészt előírja a nemek közötti egyenlőség dimenziójának minden közösségi politikába való beépítését, másrészt konkrét intézkedéseket irányoz elő a nők helyzetét javítandó. A férfiak és nők közötti esélyegyenlőség kérdése valójában már a Közösség gazdasági és társadalmi kohézióra irányuló, 1994-től a Strukturális Alapok egyik fő célkitűzését alkotó politikájába is beépült.

4.2 Az EU integrált megközelítést fogadott el, mely különbséget tesz egyrészt a jogalkotási és pénzügyi eszközök, másrészt a nyílt koordinációs módszernek a szociális politikákban való alkalmazása között. Az EU-n belül a nemek közötti egyenlőség megvalósítása érdekében elfogadott legutóbbi jogi eszközök között szerepel a nemek egyenlőségének keretstratégiája (2001–2005) a hozzá kapcsolódó éves munkaprogramokkal, csakúgy, mint a Strukturális Alapok.

4.3 A nemek egyenlőségének keretstratégiája (2001–2005) a korábban az ágazati politikák szintjén kialakított tevékenységek és programok koordinálására törekszik. Alapja az amszterdami kettős megközelítés, célja pedig nagyobb koherencia biztosítása ezen a területen, többek között megbízható mutatók és egy az elért eredmények ellenőrzésére, értékelésére és népszerűsítésére szolgáló rendszer kialakítása révén.

4.4 A nemek közötti egyenlőség stratégiája alapvetően öt, egymással szorosan összefüggő cselekvési területet/célkitűzést jelöl ki. Ezek: a gazdasági élet (mely kapcsolódik az európai foglalkoztatási stratégiához, a Strukturális Alapokhoz valamint az esélyegyenlőség perspektívájának a nők gazdaságban betöltött szerepére hatással bíró valamennyi politikába való bevezetéséhez); a részvétel és a képviselet (a döntéshozatal terén); a szociális jogok (ez a célkitűzés a mindennapi élethez és a szociális védelem rendszereinek egyenlőtlenségeihez kapcsolódik); az állampolgári jogok (ez a célkitűzés az emberi jogokhoz és az alapszabadságokhoz kapcsolódik, különös tekintettel a nőkkal szembeni erőszakra és a nők szexuális célú kereskedelmére); a szerepek és sztereotípiák megváltoztatása (mely a kulturális intézményrendszerhez és a médiához kapcsolódik).

4.5 A nemek közötti egyenlőség érdekében folytatott politikákat a Strukturális Alapok révén is sikerült erősíteni. Az Alapok 2000 és 2006 közötti működését szabályozó rendelet az esélyegyenlőség érdekében hozott intézkedéseknek, illetve azok gyenge pontjainak alapos kritikai elemzésére épül, és az Amszterdami Szerződés értelmében vett kettős megközelítést alkalmazza. Egyébként az Strukturális Alapok, különösen pedig az Európai Szociális Alap mindig is az európai foglalkoztatási stratégia fő eszközeinek számítottak. A 2003 júliusában elfogadott Új foglalkoztatáspolitikai iránymutatás alapján a nemek egyenlősége minden célkitűzésben horizontális dimenzióval kell, hogy bírjon, és a férfiak és nők közötti egyenlőség maga is konkrét célkitűzésként szerepel.

4.6 Az elsősorban foglalkoztatás- és képzési politikához kapcsolódó Európai Szociális Alap keretében érezhető előrelépések történtek. Az ezen a téren tett erőfeszítések elsősorban a nőknek a foglalkoztatási piachoz való hozzáféréseinek, abból való részesedésének és azon belüli helyzetének javítására irányultak (E-tengely), csakúgy, mint a szakmai és a családi élet összeegyeztetésének lehetővé tételére. E területen biztató, pozitív folyamatokat jelző statisztikák láttak napvilágot. Így például az ESZA magáévé tette egyrészt az Európai Tanács lisszaboni ülése által 2000-ben elfogadott mennyiségi célkitűzést, melynek értelmében az aktív nők aránya 51 %-ról (2000) 60 %-ra kell, hogy emelkedjen; másrészt pedig a 2002. évi Barcelonai Európai Tanács célkitűzését, mely szerint 2010-ig óvodai, illetve bölcsődei elhelyezést kell biztosítani a három éves kor és az iskolakötelezettség kora közötti gyerekek 90 %-ának és a három év alatti gyerekek legalább 33 %-ának.

4.7 Ezzel együtt továbbra is szórványosan fordulnak csak elő olyan intézkedések, amelyek a nők munkaminőségének és karrierlehetőségeinek javítását, vállalkozási kedvük növelését, a nemek fizetési közötti eltérések csökkentését vagy a nők új technológiai ágazatokban való számarányának növelését célozzák. Ami a szakmai és magánélet összeegyeztetését illeti, több intézkedés is irányult a gyerekek óvodai, illetve bölcsődei elhelyezésének javítására, de nagyon kevés történt az idősek és az önálló életre képtelen családtagok elhelyezési lehetőségei tekintetében.

4.8 A többi alap továbbra is csak rendkívül korlátozott mértékben veszi tekintetbe a nemek közötti egyenlőség dimenzióját, különösen a mezőgazdasághoz és a halászathoz kapcsolódó alapok, mely ágazatokban a nők hagyományosan alulreprezentáltak, még ha aktívan részt is vesznek ezek fejlesztésében. Ezekben az ágazatokban továbbra is súlyos egyenlőtlenségek maradtak fenn, és a nők által – például a környezet fokozódó védelmében – játszott szerep erősen alulértékelt.

4.9 Különböző specifikus finanszírozási programok és kezdeményezések hivatottak a közösségi politikákat támogatni, például a NOW (munkaerőpiac), a STOP (az együttműködés erősítése a nő- és gyerekkereskedelem elleni harc keretében), a DAPHNE (az erőszakos cselekmények áldozatainak jobb tájékoztatása és védelme) valamint a *Women and Science* (kutatófejlesztési keretprogram) az új technológiai ágazatokban. Egyébként a Keretstratégia igyekszik erősíteni a nemek közötti egyenlőség perspektívájának bevezetését az olyan különböző közösségi kezdeményezésekbe, mint az Equal, Interreg, Urban, Leader, illetve a kultúra területén a Leonardo, Socrates, Youth, Culture és egyéb programok.

4.10 Az Európai Bizottság Jelentése a nemek közötti egyenlőségről (COM(2004)115) aláhúzza, hogy az Európai Unió már meglehetősen fejlett jogi szabályozással bír a kérdésben⁽¹⁾, melyet kiterjedt joggyakorlat is erősít. Egyébként kidolgozás alatt áll egy egységes irányelv tervezete, mely a nemek közötti esélyegyenlőségnek és az egyenlő elbánásnak a foglalkoztatás és a szakmai tevékenység terén való megvalósítását célozza. Erre hárul majd a feladat, hogy harmonizálja, és rendszerbe foglalja a terület hatályos jogi szabályozását.

4.11 Nemrég, a holland elnökség alatt a Foglalkoztatási és Szociális Miniszterek Tanácsa is ilyen értelemben nyilatkozott, amikor jelezte, hogy az egységes elbánásról szóló egységes irányelv különösen a következő területekkel kell, hogy foglalkozzon: egyenlő díjazás, esélyegyenlőség a foglalkoztatáshoz való hozzáférésben, egyenlő elbánás a szociális védelem, a képzés és a szakmai előmenetel rendszereinek keretében, valamint a bizonysítás terhe nemek közötti megkülönböztetés esetén.

⁽¹⁾ Irányelvek a férfiak és nők közötti egyenlő elbánás elvének alkalmazásáról a következő területeken: Irányelv az egyenlő díjazásról (75/117/EGK); Irányelv a foglalkoztatáshoz, képzéshez, a munkahelyi előrelépéshez és a munkakörülményekhez való hozzáférésről (a 76/207/EGK irányelvet módosító 2002/73/EK tanácsi irányelv); Irányelv a szociális biztonságról (79/7/EGK); Irányelv a szociális biztonság szakmai rendszereiről (86/378/EGK); Irányelv önálló tevékenység folytatásáról (86/613/EGK); Irányelv a terhes, szülésen átesett és szoptató dolgozók munkahelyi egészségének és biztonságának javítását célzó intézkedések végrehajtásáról (92/85/EGK); Irányelv a munkaidő beosztásáról (93/104/EK); Irányelv a szülői szabadságról (96/34/EK); Irányelv a bizonyítás terhére a nemek szerinti megkülönböztetés eseteiben (97/80/EK); Irányelv a rész munkaidőről (97/81/CE).

4.12 Az EGSZB a maga részéről megvizsgálta a javakhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés terén megvalósuló egyenlő elbánás elvének érvényesüléséről szóló irányelvjavaslatot (COM(2003) 657 final) (lásd az EGSZB véleményét)⁽¹⁾, és néhány jelentős, a közeljövőben orvosolandó hiányosságot állapított meg.

4.13 Egyébként a Pekingi Cselekvési Program elfogadása és az Európai Tanács lisszaboni ülésének folyamánként az utóbbi években a korábbiaknál több statisztika készült a nemek közötti egyenlőségről, többek között új mutatók alapján is (pl. a döntéshozatal, a munkaerőpiac és a családon belüli erőszak terén) annak érdekében, hogy a problémákat reális elemzésnek lehessen alávetni, és ellenőrizni lehessen az alkalmazott politikák és intézkedések hatását. Egyértelmű előrelépés történt a statisztika területén, még ha továbbra is sokat kell tenni a különböző területek szigorú ellenőrzése érdekében. Valójában az elért eredmények pontos mértékét csak akkor lehet majd értékelni, ha lehetségessé válik az aktuális jelenségek és folyamatok mennyiségi és minőségi nézőpontból történő tanulmányozása és elemzése.

4.14 Egyébiránt továbbra is szinte ismeretlenek – mind európai, mind tagállami szinten – a nemek közötti egyenlőségre fordított költségvetési összegek, abban az értelemben, hogy milyen hatással van a költségvetési eljárásokra a nemek egyenlősége elvének alkalmazása. A nemek közötti egyenlőség perspektívájának a költségvetés meghatározásának minden szintjén való figyelembe vétele annak elismerését jelenti, hogy a közigazgatási határozatok nem semlegesek, hanem eltérő hatást gyakorolnak a férfiakra és a nőkre. Ebben az értelemben a *gender budgeting* egyben a politikák és a támogatási, illetve adózási opciók nőkre és férfiakra gyakorolt hatását értékelő eszköz.

4.15 Sajnos, noha sikerült megerősíteni a nők érdekeit szolgáló közösségi politikákat, további intézkedésekre van szükség, és a tagállamoknak, melyek a döntő felelősséget viselik e politikák alkalmazásáért, mindent meg kell tenniük a célok tényleges elérése érdekében.

4.16 Még ha az európai női munkanélküliségi ráta le is csökkent 55,6 %-ra, a Lisszabonban rögzített célkitűzést több országban még közel sem sikerült elérni. A nők a legsebezhetőbb, legbizonytalanabb helyzetű és általában mindenféle szociális védelmet nélkülöző munkavállalók sorait gazdagították. Sok államban továbbra is kiáltó – akár növekvő mértékű – megkülönböztetés érvényesül a nők és férfiak bérezésében, és a vertikális és horizontális szegregáció sajnos továbbra is sújtja a nőket. Ahogy a magánélet és a szakmai karrier összeegyeztetése kapcsán már említettük, az ide vonatkozó intézkedések a jelek szerint kizárólag a gyermekek őrzésére koncentrálnak, és gyakorlatilag nem léteznek struktúrák a más hozzátartozókkal kapcsolatos hasonló problémák kezelésére. A dolgozó férfiak

számára is lehetséges szülői szabadság előmozdítására intézkedéseket hozó államok száma is igencsak korlátozott.

4.17 Továbbra is jelentős egyenlőtlenségek mutatkoznak a döntéshozatal területén. Ezt jól példázza, hogy az EU-n belül az Európai Bizottság biztosai között 22 férfi és 7 nő (a biztosok mindössze 24 %-a) található, míg a parlamenti képviselők közül 510 férfi és 222 nő (a képviselők mindössze 30 %-a). Tagállami szinten sem rózsásabb a helyzet, hiszen a parlamentekben a nők átlagos aránya 25 % alatt marad, és alig haladja meg a 20 %-ot a kormánytagok körében.⁽²⁾ A nők az EGSZB tagjai között is alulreprezentáltak (317 tagból mindössze 79 nő, vagyis nem több, mint 25 %).

5. Az Európai Unió és a harmadik országok: együttműködés és nemzetközi kereskedelem a nők érdekében

5.1 A nemek közötti egyenlőség kérdése teljes értékű részévé vált az Európai Unió együttműködési és fejlesztési politikáinak. Az Európai Bizottság 1995. szeptember 18-i Közleménye a nemek közötti egyenlőség kérdésének a fejlesztési együttműködés során való figyelembevételéről (COM(95) 423 final) és a Tanács 1995. december 20-i, azonos tárgyú állásfoglalása 1998-ban az első rendelet (a Tanács 2836/98/EK rendelete, 1998.12.22.) alapjául szolgált, melyet a 2004–2006 közötti időszakra megújítottak. Az új szöveg (806/2004/EK) megerősíti a célkitűzéseket (a *gender mainstreaming* támogatása és konkrét intézkedések a nők érdekében, elősegítendő a nemek közötti egyenlőséget mint a szegénység világszintű csökkentésének fontos tényezőjét), és elsőbbséget ad a nőknek szánt források és szolgáltatások ellenőrzésének, különösen az oktatás, a foglalkoztatás és a döntéshozatali folyamatokban való részvétel tekintetében. A rendelet ugyancsak megerősíti a köz- és magánszféra nemek közötti egyenlőségre irányuló tevékenységeinek támogatását mint célkitűzést.

5.2 A *Nemek közötti egyenlőség nézőpontjának a Közösség fejlesztési együttműködésébe való bevonásának cselekvési programja* (2001-2006)⁽³⁾ a kinyilvánított elvek és azok gyakorlati alkalmazása közötti különbség csökkentésére törekszik konkrét stratégia kidolgozása és az elsőbbséget élvező területek meghatározása révén. Ezek a következők: a szegénység csökkentését célzó makrogazdasági politikák és az oktatás terén megvalósított szociális fejlesztési programok támogatása, az élelmiszerbiztonság, a vidéki területek fenntartható fejlődése, a közlekedés, az intézményi kapacitások erősítése és a felelősségteljes kormányzás, a kereskedelem- és fejlesztéspolitikai, a regionális együttműködés és integráció, a nemek közötti egyenlőség nézőpontjának minden regionális és nemzeti tervbe és programban való fokozott figyelembevétele, eszközök biztosítása és megfelelő képzés szervezése a nemek közötti egyenlőség terén az Európai Bizottság munkatársai számára.

⁽¹⁾ HL C 241., 2004.9.28.

⁽²⁾ Az Európai Bizottság Foglalkoztatási és Szociális Ügyi Főigazgatóságának 2004. szeptember 29-én frissített adatai.

⁽³⁾ COM(2001) 295 final.

5.3 A 2005–2006 közötti időszakra vonatkozó, a nemek közötti egyenlőség együttműködési politikában való előmozdításáról szóló tervezési dokumentum a következő elsőbbséget élvező területeket határozta meg: pozitív attitűdök és viselkedésminták támogatása a kamaszok körében a nőkkel és kislányokkal szembeni erőszakkal szembeni harc érdekében, képzés és módszertani támogatás biztosítása a főbb érintett szereplők számára a partnerországokban.

5.4 Az Európai Bizottság támogat olyan intézkedéseket és projekteket, melyek a nemek közötti egyenlőség előmozdítására irányulnak a következő térségekkel való kétoldalú és regionális együttműködésen keresztül: nyugati Balkán, Kelet-Európa és Közép-Ázsia, a Földközi-tenger térsége, az AKCS-országok és Latin-Amerika. Olyan pénzügyi segélyek is vannak, amelyeket ugyanezen a területen megvalósuló intézkedésekre nem földrajzi, hanem tematikus alapon ítélnék oda.

5.5 A 2000. június 23-án az Afrikai, Karibi és Csendes-óceáni térség (AKCS) országaival aláírt Cotonou-i Egyezmény újabb fontos állomása az EU harmadik országokkal ápolt kapcsolatai fejlődésének. Ez az egyezmény, mely a politika, a kereskedelem és a fejlesztés között fennálló kapcsolatra helyezi a hangsúlyt, a szociális dimenzióra is tekintettel van, például azáltal, hogy támogatja a nem állami szereplőknek, köztük a civil társadalomnak a fejlesztési stratégiákban való teljes értékű részvételét. Azt is rögzíti, hogy a nemek közötti egyenlőség az egyezmény minden területét átfogó témakör, melyet éppen ezért szisztematikusan figyelembe kell venni (8. és 31. cikk). Rendkívül pozitív, hogy az egyezmény rögzíti a nem állami szereplők részvételét a nemzeti stratégiai dokumentumok tervezésének különböző fázisaiban, és reméljük, hogy különös figyelmet fordítanak majd a nőszerzők bevonására.

Az egyezmény egyébiránt kifejezett felhatalmazást ad az EGSZB-nek a gazdasági és szociális érdekcsoportokkal való konzultációk szervezésére, és intézményesíti elsődleges tárgyalópartneri szerepét.

5.6 Még ha a nők teljes értékű bevonása és aktív részvételének biztosítása a fejlesztési politikákba kétségkívül csak nehéz és hosszú távú folyamat eredménye lehet is, mégis fontosnak tartjuk, hogy valamennyi uniós intézmény maximális éberséggel őröködjön afelett, hogy a papíron megfogalmazott elvek konkrét intézkedésekké váljanak.

5.7 Ebből a szempontból életbevágónak tűnik, hogy a gazdasági és társadalmi kohézióra irányuló közösségi politikák a világ többi részébe átvihetők modellként jelenjenek meg, és hogy az EU kötelezze el magát ezek elveinek – a harmadik országokkal fenntartott kapcsolatainak keretében történő – nemzetközi szintű terjesztése és alkalmazása mellett.

5.8 A speciális záradékok beillesztése a kereskedelmi és együttműködési megállapodásokra bizonyára hasznos eszköz lehet, csakhogy, mint a nők jogait tiszteletben tartó országokkal kapcsolatos pozitív intézkedések.

5.9 A kereskedelem liberalizálása elősegítette ugyan a nők foglalkoztatását a fejlődő országokban, ám ezzel egy időben gyakran a legbizonytalanabb helyzetű, legkevésbé kvalifikált, legrosszabbul fizetett és mindenféle szociális védelemtől megfosztott munkavállalók közé kényszerítette őket. Egyébként a kereskedelem liberalizálása gyakran olyan, a nemzetközi szervezetek által ajánlott vagy kötelezővé tett strukturális átalakítási politikákkal jár együtt, amelyek – megfelelő szociális védelmi mechanizmusok egyidejű bevezetése híján – nehezen elviselhetők a népesség leggyengébb rétegei számára, melyek között gyakran a nők képezik a többséget.

5.10 Ennek ellenére ezek a politikák, így különösen a kereskedelmiek, még nem veszik kellőképpen figyelembe a nemek közötti egyenlőség kérdéseit. Tekintve, hogy ezek a politikák még közel sem semlegesek, hanem gyakran negatív hatással vannak a nők helyzetére, valamint hogy egy ország gazdasági fejlődése nem történhet a szociális igazságosság rovására, hasznos lenne egyrésztől úgy tárgyalni ezekről a politikákról, hogy közben figyelembe vesszük a nemek közötti egyenlőség nézőpontját is, másrésztől pedig hasznos lenne úgy makro-, mint mikrogazdasági szintű hatásvizsgálatokat végezni.

6. Következtetések és javaslatok

Az uniós intézmények eddigi pozitív együttműködése jelentős eredményeket hozott a nők érdekében folytatandó aktív politikák, valamint olyan programok és projektek meghatározása terén, amelyek hozzájárultak a nők a foglalkoztatási piacba történő beilleszkedéséhez, jogaik védelméhez és életkörülményeik javulásához. Az EGSZB úgy ítéli meg, hogy sok területen további intézkedésekre van szükség, így:

- A nők részvétele a döntéshozatal folyamatában és képviselőik mértéke még nem elégséges, legyen szó az uniós intézményekről vagy a legtöbb tagállam esetében a nemzeti, regionális és helyi szintről. Részvételük és képviselőik fokozását minden szinten elő kellene segíteni, többek között kvótarendszer bevezetésének megfontolásával;
- A nemek közötti egyenlőség nézőpontjának érvényesítését célzó képzéseket kellene folytatni az uniós intézményekben és a tagállamokban, melyekbe egyformán be kellene vonni a döntéshozatali és a végrehajtási szinteket;
- Elengedhetetlen célzott *gender*-vizsgálatokat és -elemzéseket folytatni, statisztikákat készíteni és specifikus mutatókat kidolgozni a témakörök meghatározása, a politikák és stratégiák javítása, valamint ezek hatásának tényleges vizsgálata érdekében; szükséges a részletes statisztikák készítésének és az új mutatók meghatározásának folytatása;
- Szükséges lenne számszerűsíteni az EU valamennyi alapja és finanszírozási eszköze keretében, csakhogy, mint az egyes tagállamokban a nők érdekében tett pozitív intézkedésekre szánt forrásokat, nem utolsósorban a *gender budgeting* ösztönzése és terjesztése révén;

- A legfontosabb alapfeltétel a nők oktatáshoz és képzéshez való hozzáférési jog terén érvényesülő egyenlőségének egyértelmű kimondása, ahogy ezt többek között a Millenniumi Fejlesztési Célkitűzések 3. pontja is előírja;
- A Strukturális Alapok vonatkozásában fontos lenne a nők helyzetére irányuló intézkedések erősítése a mezőgazdasági (EMOGA) és a halászati (HOPE) ágazatban, valamint ezek összekapcsolása a környezetvédelemmel, mely ugyancsak azok közé az ágazatok közé tartozik, ahol a nemek közötti egyenlőség szempontját érvényesítő közösségi politikák sok kívánnivalót hagynak maguk után;
- Új lendületet kell adni a nők vállalkozó kedvét erősítő és az új technológiai ágazatokban való részvételüket növelő politikáknak;
- Határozottabb lépésekre van szükség a tudásalapú társadalomra irányuló képzés terén, hogy az ne váljon a nőkkel szembeni megkülönböztetés és az őket kizáró politika újabb elemévé. A nők éppen hogy nagyon is komolyan hozzájárulhatnak a lisszaboni stratégiában kitűzött célok eléréséhez;
- Általánosabb értelemben, a foglalkoztatási piac vonatkozásában folytatni kell a vertikális és horizontális szegregáció elleni küzdelem érdekében hozott intézkedéseket és minden akadályt el kell hárítani az egyenlőség érvényesülésének útjából; Ennek érdekében a tagállamoknak specifikus és mérhető célkitűzéseket és célszámokat kellene meghatározniuk egyetértésben a szociális partnerekkel. Különös tekintettel a bérezésben megnyilvánuló megkülönböztetésekre, a tagállamoknak el kellene kezdeniük alkalmazni a Tagállamok foglalkoztatási politikájára vonatkozó tanácsi iránymutatás⁽¹⁾ által előirányzott diverzifikált megközelítést, mely magába foglalja a képzést, az oktatást, a munkahelyek besorolását, a díjazási rendszereket és a kulturális sztereotípiákat mint a probléma alapvető aspektusait;
- A magánélet és a szakmai karrier összeegyeztetését célzó intézkedések között nagyobb figyelmet érdemel az időskorú hozzátartozók napközbeni elhelyezésének kérdése, különös tekintettel a népesség előregedésére, miközben persze nem szabad csökkenteni a gyermekek napközbeni elhelyezésének szintjét;
- A nemek közötti esélyegyenlőség érdekében szükséges elősegíteni és növelni a közszolgáltatásokba történő befektetéseket, különösen az iskolai és egyetemi oktatás, az egészségügy és a szociális jólét terén;
- Meg kell erősíteni – a tagállamokon belül is – a bevándorlással és a bevándorolt nők integrációjával kapcsolatos politi-

kákat, valamint a menedékjogra vonatkozó politikákat és a származási országukban konfliktus, hátrányos megkülönböztetés vagy erőszakos cselekmény áldozatává vált nőkkel kapcsolatos intézkedéseket;

- A nő- és gyerekkereskedelem elleni harc;
- A fejlesztési és kereskedelmi politikák vonatkozásában folytatni kell általában a társadalom és különösen a nők részvételének erősítését, a női érdekcsoportok teljes körű bevonása révén a fejlesztési politikák meghatározásába és a különböző országok nemzeti stratégiai dokumentumainak kidolgozásába, valamint – mindenek előtt – a kifejezetten a nőkre fordított specifikus segélyek növelésével úgy, hogy ez számukra nagyobb gazdasági és szociális súlyt biztosítson;
- A kereskedelmi egyezmények és a fejlesztési politikák hatásainak ellenőrzése, mikrogazdasági szinten is, konkrét hatáselemzések végrehajtásával a lakosság legkedvezőtlenebb helyzetű csoportjai vonatkozásában és a nemek közötti különbségek figyelembevételével;
- Az Európai Bizottság és a delegációk használják fel súlyukat annak érdekében, hogy képesek legyenek konkrét befolyást gyakorolni az emberi jogok és ezen belül a nők jogainak tiszteletben tartására ott, ahol ezek sérülnek;
- A delegációk speciális felelősségévé kellene, hogy váljon a nemek közötti egyenlőség szempontjának érvényesítés
- Az Európai Unió maximálisan ki kellene, hogy használja befolyását annak érdekében, hogy minél több állam ratifikálja és alkalmazza mindazokat a nemzetközi szerződéseket, amelyek pozitív hatással vannak a nők helyzetére, különös tekintettel *A nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló egyezményre* és annak Kiegészítő jegyzőkönyvére, valamint hogy az aláíró országok vonják vissza fenntartásaikat.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság kötelezettséget vállal arra, hogy mélységében megvizsgálja a nők helyzetét az Európai Unió új tagállamaiban.

Tekintettel az EGSZB jellegére, a civil társadalommal kapcsolatban betöltött szerepére, célkitűzéseire és arra a tapasztalatra, amelyet a nemek közötti egyenlőség témakörének folyamatos figyelemmel kísérése során felhalmozott, hasznos lenne, hogy egy képviselője tagja legyen az Európai Unió Bizottsága küldöttségének, mely részt vesz majd a Nők Helyzete ENSZ Bizottság 49. ülésén.

Brüsszel, 2005. február 9.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ A Tanács 2003. július 22-i határozata a tagállamok foglalkoztatási politikájával kapcsolatos iránymutatásról (HL L 197. 13. o.).